

HEMSÖN

NORRLANDSKUSTENS
HJÄRTA

Välkommen till Hemsön!

FOTO: KERSTIN STICKLER

I **Härnösands skärgård** ligger Norrlandskustens hjärta - Hemsön!

Ön är till ytan Norrlands fjärde största ö och hit tar man sig med bilfärja som går varje halvtimme. Med högsta topp, 208 meter över havet är Hemsön Sveriges högst belägna ö med bilväg.

Hemsön har under många år varit starkt förknippad med försvarsmakten, då en stor del av ön varit militärt område med Hemsö fästnings stora batteri som beskyddare av Härnösands inlopp och Ångermanälven.

Idag finns fästningen kvar och är ett stort besöksmål med cirka 30 000 besökare varje år. Det finns även en liten fästning i Havsto som idag är ett fullt utrustat skyddsrum.

Hemsöns varierande landskap med höga berg, klippor, sandstränder, skog- och åkermark utgör en bra potential för olika former av näringsverksamhet och rekreation.

Här finns ett levande föreningsliv som engagerar sig för bygdens utveckling och bevarande. Detta skapar en social plattform där

människor kan mötas och samarbeta.

Med hjälp av LEA lokalekonomisk analys har vi kartlagt öns näringsliv och identifierat möjligheter för framtida tillväxt. Vi hoppas att detta verktyg ska vara till nytta för både boende och besökare på Hemsön.

Innehåll

- 4-7** Hemsö kajak och MTB
- 8-9** Hemsön då och nu...
- 10-11** Hallå där...
Christer Sefbom,
Hemsö fästning
- 12-15** Lokalekonomisk
analys (LEA)
- 16-17** Allt som redan finns...
- 18-20** Prioriterade
områden för utveckling
- 21** Det bästa
med Hemsön...

LEA-gruppen

Engagerade människor har ingått i en arbetsgrupp bestående av personer med anknytning till ön. Vi har sökt så många perspektiv som möjligt. Nu vill vi fokusera på utveckling och vad vi som bor här kan göra själva för att fler ska hitta hit.

FOTO: MAJA BERGQUIST

Paret Erik och Anna Kempe driver tillsammans Hemsö kajak och MTB.

”Att jobba tillsammans är vägen framåt”

Småbarnsföräldrarna Anna och Erik Kempe kombinerar karriärerna i stan med friheten att bo på Hemsön. Sommartid hyr de ut kajaker och MTB-cyklar, målet är att förlänga säsongen genom att satsa på konferensgäster. ”För att lyckas behöver vi samarbeta med andra kring logi och mat”, säger Anna Kempe.

TEXT: OLOF AXELSSON FOTO: HEMSÖ KAJAK OCH MTB

"Allt hänger ihop. Om vi samarbetar och kan visa upp ön för turister kan vi förhoppningsvis locka folk att bosätta sig här"

Anna Kempe arbetar med HR och ledarskapsfrågor på Region Västernorrland medan Erik är familjeläkare på en vårdcentral.

För sju år sedan flyttade paret ut till Eriks föräldrahem på Hemsön, där de nu bor tillsammans med barnen på fyra och sex år.

– Här kan vi bo nära den fantastiska naturen och det tar bara en halvtimme in till Härnösand, säger Anna Kempe och tillägger:

– Med båt är du i stan på tio minuter!

Paret träffades när de utbildade sig till fjällguider och väl på Hemsön satte de igång att röja stigar för att göra det lättare att springa och cykla.

Med utgångspunkt i det gemensamma friluftsinresset började de också hyra ut kajaker.

– Det bygger helt på vår egen lust och intresse. De senaste tre somrarna har vi även hyrt ut stigcyklar (MTB). Vi har gjort i ordning tre mil markerade cykelleder, säger Anna Kempe.

En hel del av besökarna hittar dit via turistnäringens gemensamma sida hogakusten.

com och genom sökningar på Google. Många är vana friluftsmänniskor som vill testa en ny aktivitet.

Pandemin satte stopp för de utländska besökarna, men tack vare ”hemstrandet” har verksamheten tickat på bra.

– 2021 var ”varenda stockholmare” här, och även 2022 blev ett bra år, säger Anna Kempe.

Den gamla militäranläggningen Hemsö fästning lockar 30 000 besökare till ön varje år. Utmaningen är att få dem att även upptäcka andra delar på ön.

Inför nästa säsong vill Anna och Erik Kempe satsa mer på konferensgäster.

– Då kan vi förlänga säsongen. Men för att lyckas behöver vi samarbete med andra som erbjuder logi och mat, säger Anna Kempe som liksom maken Erik arbetar deltid på sina vanliga jobb under sommaren.

Ett viktigt nav för utvecklingsarbetet är öns LEA-projekt tillsammans med Härnösands kommun.

– Vi har haft några träffar och jag tror mycket på det här arbetssättet. En obemannad butik samt nya informationsskyltar är saker som vi tittar på, säger Anna Kempe.

Färjan till och från ön är förstås en utmaning – en bro skulle ge helt nya förutsättningar. Anna Kempe efterlyser också tillgång till stabilt internet och skulle gärna se en gemensam lokal där flera olika företagare kan arbeta tillsammans.

– Att jobba tillsammans är vägen framåt. Utvecklingsarbetet samordnas av föreningen Hemsö IF.

Att visa upp ön för turister som besöker oss på sommaren är viktigt för att även locka fler fastboende, betonar Anna Kempe. I dag bor drygt 120 personer året runt på Hemsön.

– Allt hänger ihop. Om vi samarbetar och kan visa upp ön för turister kan vi förhoppningsvis locka folk att bosätta sig här. I dag är vi en handfull barnfamiljer och vill gärna bli fler! 2021 var det åldersgruppen 20–34 år som stod för ett positivt inflyttningsnetto. ●

Hemsö kajak och MTB kan erbjuda en unik naturupplevelse oavsett om du väljer att hyra våra heldämpade MTB-cyklar och ge sig ut på någon av våra väl skyltade stigar i olika svårighetsgrader eller om du väljer att glida i en av våra stabila havskajaker och upptäcka den vackra Höga kusten från vattnet. Hos oss hyr du utrustning med kvalitet och på köpet får du alla våra bästa tips om de roligaste cykelstigarna och finaste paddelturerna, anpassade till din upplevelse.

Info och bokning: www.hemsokajak.se

Mail: info@hemsokajak.se

Hemsön då och nu...

KYRKAN

■ Ett kapell fanns redan på 1600-talet, frågan är om detta kapell är byggt av Gävlefiskarna som enl resolution 1652 förbjöds fiska inom två mil från Härnösand. Kapellet verkar inte ha legat vid Prästhushamn som normalt är placeringen. Märk även ändelsen hus i Prästhus som är mycket ovanlig och definitivt inte borde ha använts om ett litet fiskekapell.

Platsen för det kapell som flyttades från Prästhus till nuvarande kyrkoområdet är utgrävd.

Bygget av nya kyrkan påbörjades troligen 4e dag pingst 1856, godkänd ritning kom först 1857 och togs troligen i bruk första gången första advent 1857. Invigdes först i juni 1926. På grund av placeringen av predikstolen, se bildtext till höger. Kyrkogården invigdes i september 1929.

Lilla klockan i vapenhuset kommer ursprungligen från Härnösands trivialskola och fanns först på Hemsö kapell och när det revs hängdes klockan upp på saltboden i Prästhushamn och användes till att ringa ut skötrodden.

Stora klockan skulle skänkas av Olof Ersson i Utanö och Olof Hansson i Dalom. Ersson krävde bänkplats men nekades och drog sig ur. Hansson betalade hela klockan och Erssons namn högs bort från klockan.

Gamla kapellets öde 1886 vet komminister August Klum på Hemsö berätta, att det gamla kapellet kommit till Härnösand, "där det är beläget på Gädeå och tjänstgör som slakteri. Sakristian, som även såldes, har degraderats till fåarhus på Klippen."

FÄRJAN

■ Den 17 november 1936 invigdes färjeleden i Sannasundet. Tidigare sköttes förbindelsen med motorbåt och präm mellan Rö och Kojbacken.

FOTO: ROLF SJÖLANDER

Predikstolen placerades mitt på kortväggen enligt önskemål från Hemsöborna och godkändes av statens byggnadsverk. Däremot vägrade biskopen att inviga kyrkan (och kyrkogården) på grund av placeringen. Det dröjde fram till 20-talet innan en biskop ville inviga kyrkan.

Skepparen hette då Fredrik Pettersson och var bosatt på Kojbacken, som tillsammans med Vilhelm Pettersson från Lungö även blev de två första skepparna på den nya färjan.

Den första färjan döptes till Sannasundet och drevs av en två cylindrig råoljemotor om 60 hkr.

Trafik uppehölls mellan klockan 05.00 och 01.00 och någon däckspersonal fanns ej, det fanns ej heller någon annan plats än under däck för personalen att vila.

Under krigsåren gjordes försök att driva färjan med trätjära vilket misslyckades och därefter installerades ett gengasaggregat.

Under dessa stränga vintrar fick man rekvi-rera folk för att säga upp isränna för färjan.

KOMMUN

■ Egen kommun tom 1951-12-31 därefter Säbrå, därefter Härnösands kommun. Full demokrati, ingen fullmäktige fanns då.

NÄRINGAR

■ Fiskelägen. Nuvarande Prästhushamn låg först inne i Sägsandsviken, flyttades efter skyfall och uppgrundning till Juviken och därefter till

FÖRENINGAR

Tjurförening - salteriförening
- boskapsförsäkring - nykterhetsförening - manskör - kyrkokör - barnkör - idrottsföreningar - bastuförening - ekonomiska - skärgårdsförening - musikråd - skytteförening mm mm...

Hemsöborna har alltid bildat föreningar för att förverkliga sina planer!

nuvarande plats. Fiskelägen fanns/finns fortfarande i Nordanö, Hultomsviken och Dalomsviken samt det äldst nämnda Sanna - Sanda stakaläge.

Försök med järnbrytning Juviken av borgmästaren Magnus Sundström Härnösand år 1707. År 1880 nya försök och ny mutsedel så sent som 1927.

Magnus Sundström försökte även på Karlsolmen att bryta svavelkis.

Båtvarv, sågverk och tegelbruk är några av de övriga verksamheter som funnits på ön.

FARTYG OCH SJÖFART

■ På grund av sitt läge har Hemsön alltid haft en nära anknytning till havet och sjöfart.

Många Hemsöbor blev sjömän, man skapade skeppsvarv..

Flera Hemsöbor seglade runt världen och förde naturligtvis med sig många intryck hem, samtidig som en del fick betala ett högt pris för sitt yrke.

Nedan följer några uppgifter kring detta:

1863 omkom vid skeppet Sumatras förlisning vid den Holländska kusten tre bröder från Hemsön. Daniel Brundin f. 1832 Sjökapten, Petter Brundin f. 1834 styrman samt Erik Brundin f. 1844 sjöman. Dessutom avled ytterligare en broder Johannes året där på i Bristol England under en sjöresa. Totalt fyra bröder inom tio månader av sex bröder, samtliga sjömän. ●

Hallå där...

... Christer Sefbom, Hemsö fästning, "Ett bombsäkert besöksmål för hela familjen"

Du har varit ute i stora världen, vad var det som lockade dig tillbaka till Hemsön?

- Jag var mellan två utlandsjobb hemma över sommaren. Fick då erbjudandet att driva restaurangen och med mina idéer till utveckling av hela besöksmålet även Hemsö fästning, något jag självklart tackade ja till.

Vad i satsningen med Hemsö fästning är du mest nöjd med?

- Att vi har lyckats få barn och unga till anläggningen genom att bredda utbudet till hela familjen.

Har du idéer på hur övriga delen av Hemsön kan utvecklas?

- Det som vore fantastiskt är att bygga ett nätverk av upplevelser på hela Hemsön. Där alla entreprenörer, stora som små bidrar till ett attraktivt besöksmål för många.

FOTO. LASSE NÄSSTRÖM

Visste du att...
... spionen Stig Bergling tjänstgjorde på Hemsö fästning våren 1967 som reservofficer? Samma år besökte även dåvarande kronprins nu Carl XVI Gustaf Hemsö fästning, därav fästningens slogan: *Bomber och granater Kungar och spioner.*

Läs mer på Hemsö fästnings facebookside:
https://www.facebook.com/Hemsfastning?locale=sv_SE

Ett verktyg för utveckling

FOTO: ANNA KEMPE

Den årliga skidstafetten vid Hemsö IF.

Lokalekonomisk analys (LEA) är en metod där lokalbefolkningen, med hjälp av statistik från SCB, kartlägger resurserna i sin bygd – för att få fram bygdens handelsbalans med omvärlden. Det tydliggör vilken utvecklingspotential som finns vad gäller företagande och arbetstillfällen. Genom att göra en LEA så får bygden en faktabaserad analys som ger en mer objektiv bild av läget och grund för riktningen och insatser för den framtida utvecklingen av bygden. LEA är en metod som utvecklats av Coompanion och använts på många orter runt om i Sverige och

som lett till att matbutiker har räddats och ökat sin omsättning, att bagerier och frisör-salonger startats, med mera.

Huvudsyftet för denna LEA är att lägga grunden, skapa kunskap om Hemsöns närings- och föreningsliv, kommersiell- och offentlig service, köpkraft, befolkning och ålders-strukturer med mera. Som underlag för en utvecklings- och handlingsplan för oss som bor och verkar här.

Föreningsrepresentanter, företagare och eldsjälur från området har bidragit med kunskap på flera träffar under 2022–2023. ●

Köpkraft på orten

23,325 miljoner kr!

En del av vår studie handlar om hur mycket vi handlar för. Hur mycket spenderas och hur mycket flödar ut ur bygden?

På sommaren fylls de "obebodda" småhusfastigheterna med sommargäster. Hur kan deras behov generera ekonomi på orten?

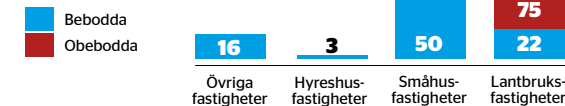

FOTO: HEMSO KAJAK OCH MTB

Irena pengar är vi rätt rika. I runda slängar har vi åretrunt-boende tillsammans över 23 325 000 miljoner kronor per år att spendera. Vi är 123 personer (2021) som bor inom området, fördelade på 75 hushåll. I dag handlar vi det mesta utanför bygden eller på nätet eller. Helt naturligt då vi inte har någon livsmedels-affär eller butik på ön.

Något stort vår statistik visar är att vi under sommarhalvåret får en ökad befolkning med mer än 85 procent! Hur kan vi ta vara på detta? Vilken service i form av butik eller restaurang

FASTIGHETER EFTER TYP OCH BOENDE (2021)

och attraktiva besöksmål kan vi utveckla för att ta vara på detta inflöde av människor och vad behövs för att locka sommargästerna att bli hemsöbor året om?

Här ska vi vara modiga och tänka nytt. Utveckla lösningar för att få nya värden att strömma in – genom att utveckla Hemsön. ●

LEA – Lokal ekonomisk analys

En Lokal ekonomisk analys är ett verktyg som går ut på att studera detaljerad statistik för ett visst område. Vår lokalekonomiska analys baseras på senast tillgänglig statistik från Statistiska Centralbyrån (SCB) per den 2021.

Hemsön i siffror

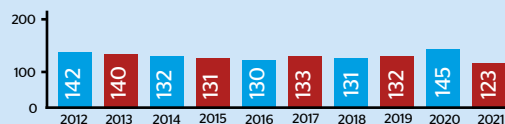
BEFOLKNING

Täthet i området	0,96 inv/km²
Täthet Härnösands kommun	23,6 inv/km²
Medelålder i området	53,2
Medelålder Härnösands kommun	44,2
Män	71
Kvinnor	52
Totalt	123
Hushåll	75
Födda	4
Döda	0
Födelsenetto	-4
Inflyttade	3
Utflyttade	19
Befolkningsförändring	-16

ÅLDERSFÖRDELNING

Ålder	Män	Kvinnor	Totalt 2021
0-6	3	4	7
7-15	3	6	9
16-24	3	4	7
25-44	11	7	18
45-64	19	13	32
65-	34	18	52
Totalt	73	52	125

BEFOLKNINGSUTVECKLING

UTBILDNINGSNIVÅ

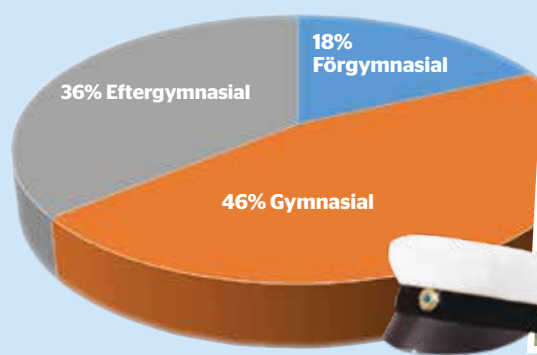

FOTO: KERSTIN SJÖLANDER

BOENDEN

Fastighetstyp	Totalt antal
Lantbruksfastigheter	97
Småhusfastigheter	381
Hyreshusfastigheter	3
Övriga fastigheter	16
Totalt antal fastigheter	497

BEBODDA

Antal	Boende	Obebodda*
22	55	75
50	90	331
0	0	0
0	0	16
72	145	422

* Här räknas även fritidshus

ARBETSSTÄLLEN ANTAL

Anställda	Arbetsställen
0	25
1-4	3
5-9	0
10-19	0
20-	0

ARBETSPENDLING AV FÖRVÄRVSARBETANDE

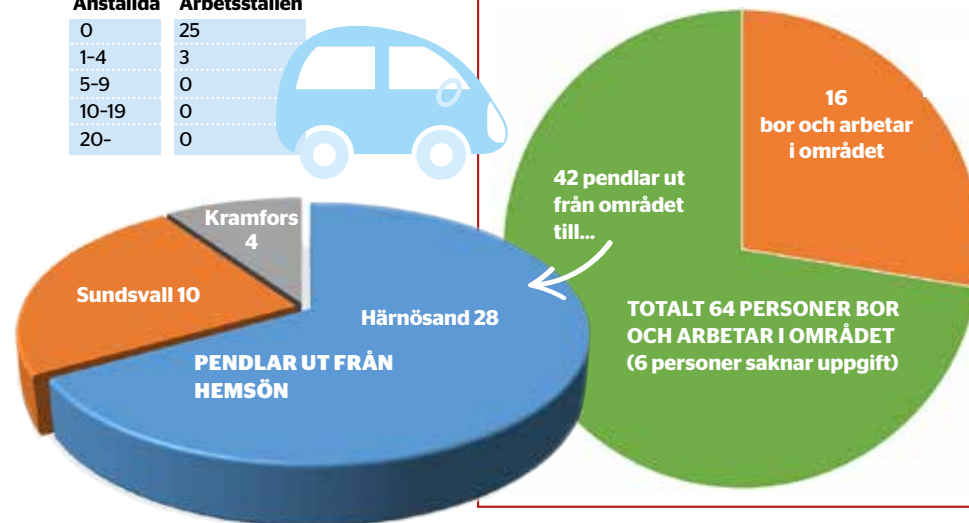
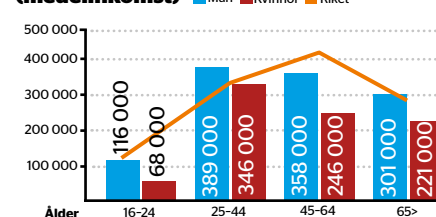
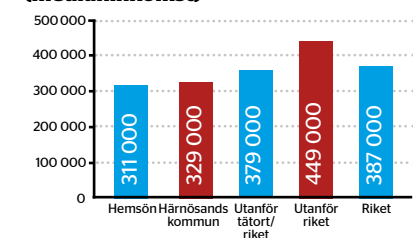

FOTO: HÄRNÖSANDS KOMMUN

SAMMANRÄKNAD FÖRVÄRVSINKOMST (medelinkomst)

DISPONIBEL INKOMST PER HUSHÅLL (medianinkomst)

SUMMA

Antal hushåll	Disponibel inkomst/hushåll	Total disp inkomst på Hemsön
75	311 000 kr	23 325 000 kr

Allt som redan finns...

På Hemsön har det alltid funnits ett engagerat föreningsliv som har arbetat för bygdens utveckling och bevarande. Detta gör att det skapas ett intresse för närområdet och människor som verkar i det vilket leder till en genuin social plattform i bygden.

Kultur och fritid

Hemsö if föreningshus
Dansbanan/Hyra
Musikrådet/musikscen
Skärgårdsförening
Fotbollsplan/gräs
Boulebana/andra aktiviteter
Elljusspår/motionsspår
Gym i If:s lokaler
Bibliotek /snurra
Kyrka/församlingshem

Anordnas:

Hemsölunken
Skidstafetten
Triathlon
Midsommarfest/sommarfest
Musikdag med artister
Gåbingo under sommaren på söndagar
Fotbollsmatch på midsommardagen/bofasta mot sommargäster

Stränder:

Havsbad/Sågsand
"Fiskeläger"
Cykel och vandringsleder
Grillplats vid IF
Hultomsberget med övernattningsstuga
Havsto fästning

Service:

Gästbrygga
Bastu/toa
Skyddsrum
Brandbod
Skolbuss
Buss/två ggr per dag
Härnösand/hemsön
Kanut/cykeluthyrning
Fästningen/Restaurang
Bed & breakfast

FOTO: BRIGITTA PERSSON

I Lilla fästningen vid Havsto finns ett utrustat skyddsrum.

Färjan är vår livsnerv, en förutsättning för att vi ska kunna bo på och besöka Hemsön.

FOTO: KERSTIN STICKLER

Infrastruktur

Hemsön ligger mittemellan Härnösand och Höga Kusten bron, cirka 20 min från vardera. För att ta sig ut till ön, får man åka en gratis bilfärja på 5 min – den går cirka två gånger i timmen (vid högtrafik), ett helt okej pendlingsavstånd med bil för många.

Så nära men så långt bort kan det ibland kännas...

Ett önskemål för öns framtida utveckling vore en bro mellan ön och fastlandet. Idag vet vi att Härnösands kommun är positiva till idén om en bro och Trafikverket håller på att se över möjligheterna för att den ska bli verklighet.

2

Besöksnäring

Hemsön är en vacker plats och skapar vi ett attraktivt utbud kan vi få fler besökare, inte bara dagsturer till Hemsö Fästning, som stannar längre på ön.

Hemsön är en del av Höga Kusten som redan är ett stort besöksmål, vi behöver kunna dirigera om trafiken hit och då behövs till exempel en camping och ställplatser för husvagnar. Här behöver vi ha en dialog mellan markägare och myndigheter för att möjliggöra det. En plattform för organisering kring stuguthyrning med Bed & Breakfast behöver också utvecklas.

Information och webbplats behöver byggas plus att en butik/kiosk komma på plats.

Camping
/ställplats

Sätta upp en
karta över ön
vid färjeläget

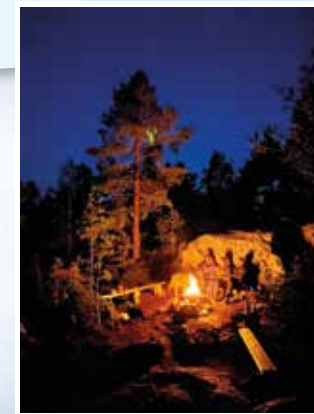
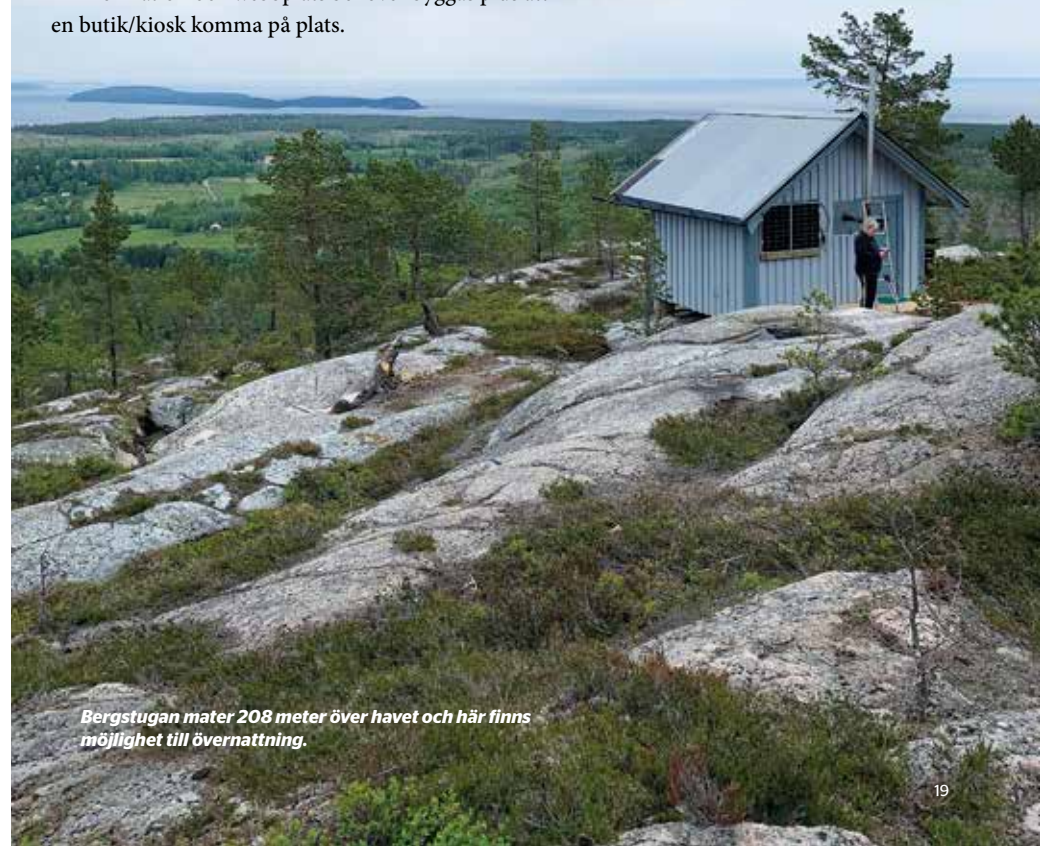

FOTO: LOVISA DAHLQVIST

Bergstugan mäter 208 meter över havet och här finns möjlighet till övernattnig.

Här på Hemsö IF föreningslokal finns plats för möten, fest, diverse aktiviteter och ett gym.

Service

Service behövs för att vi ska kunna bo och leva på Hemsön året runt. Utvecklar vi servicen kan vi behålla befintlig befolkning och attrahera fler att bli året-runt boende.

Här behöver vi bland annat se över möjligheterna för oss att öppna livsmedelsbutik på ön, bemannad eller obemannad, kanske både och.

Butik

**Utrusta
brandbod och
skyddsrum**

Laddstolpar

**Samlat
aktivitetshus**
Företag
Café
Barn/ungdom

Det bästa med Hemsön...

1. Vad är bäst med Hemsön?
2. Om du fick önska - vad vill du tillföra på ön?

TEXT OCH FOTO: MONIKA BÄCKLUND OCH LENA HULTIN

Mats Svanberg, uppväxt på Hemsön, sköter lokala busstrafiken/skolskjutsar

1. Färjan.
2. Affär.

Nisse Bystedt Ålderman, född och uppvuxen på ön.

1. Själva ön, det är en speciell ö känsla. Har aldrig velat flytta.
2. Allt finns men gärna mer inflyttning, det finns plats.

Birgitta Persson, nyinflyttad Sundsvallsbo, pensionär

1. Lugnet, naturen och gemenskapen.
2. Sommarcafe och en liten matbutik.

Madde Bystedt, uppväxt på ön och återvänt 2014 från vida världen

1. Lugnet och naturen.
2. Affär och camping.

Petra och Micke Linder Danielson, sommarboende från Jämtland

1. Närheten till naturen och havet, trevliga bofasta, har känt oss välkomna.
2. En liten affär.

FOTO OSKAR KARLSSON

FOTO ERIK KEMPE

FOTO ROLF SJÖLANDER

FOTO KERSTIN STICKLER

FOTO HÄRNÖSANDS KOMMUN

Vill ni skapa något nytt tillsammans?

Kanske starta bygdebolag, en digital affär, bygga hus, kanske en skola eller vårdcentral? Behövs en laddstation för elbilar, eller ett utspritt byhotell eller har ni en annan utvecklingsidé som ni vill skapa tillsammans? Coompanion har modellerna och verktygen som hjälper er att gå i mål. Kontakta oss för avgiftsfri rådgivning.

COOMPANION
KOOPERATIV UTVECKLING
www.coompanion.se

Den Lokalekonomiska analysen är gjord i process ledd av Coompanion Västernorrland.

HEMSÖN

NORRLANDSKUSTENS
HJÄRTA

www.hemso.com

Facebook: Hemsöns anslagstavla

COMPANION
KOOPERATIV UTVECKLING

Härnösands
kommun